

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

PECULIARITIES OF THE METHODOLOGY FOR INVESTIGATING CRIMES AGAINST SEXUAL FREEDOM: TRENDS AND PROSPECTS FOR IMPROVEMENT

Лісіцина Ю.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

Серкевич І.Р., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена окремим аспектам методики розслідування злочинів проти статевої свободи. У дослідженні окреслено тенденції захисту від сексуального насильства та перспективи удосконалення окремих слідчих дій у цій сфері. Зазначено, що методична компонента розслідування злочинів є частиною комплексу методико-криміналістичного забезпечення, разом із теорією, правовим, організаційним, науково-технічним і навчально-методичним забезпеченням. Наголошено, що докази щодо злочинів проти статевої свободи мають свої особливості, що ускладнюють забезпечення їхньої безпеки, а саме: свідчення осіб (заявниці, можливого гвалтівника, свідків-очевидців та ін.), що ґрунтуються на інформації інтимного характеру, яку вони повідомляють; матеріальні сліди насильства (так звані «німі свідки») у вигляді пошкоджень на тілі та статевих органах; сліди біологічного походження на одязі (кров, сперма тощо). Проте, як свідчить слідча практика, часто такі докази знищує сама потерпіла з етичних та гігієнічних міркувань. Тому справи про зґвалтування мають розслідуватись, так би мовити, «за гарячими слідами». Серед найбільш значущих змін у практиці розслідування злочинів проти статевої свободи є активне впровадження цифрових технологій. Дедалі більше слідчих процедур і криміналістичних аналізів здійснюється з використанням високо-технологічних пристроїв і програмного забезпечення. Це охоплює: цифрову криміналістику – аналіз комп'ютерних даних, електронного листування, файлів, що особливо важливо для розслідування злочинів проти статевої свободи неповнолітніх; біометричні технології – сканування відбитків пальців, розпізнавання осіб; аналіз ДНК. Ці методи вже активно використовуються для ідентифікації злочинців тощо. Зроблено висновок про удосконалення тактики окремих слідчих дій (огляд місця злочину, допит потерпілої, допит підозрюваного). Також акцентовано на доцільності створення окремої електронної бази даних для постановки на спеціальний облік осіб, стосовно яких надійшла навіть «незначна інформація» про спроби онлайн-грумінгу щодо неповнолітніх, яких схиляють до сексуальних злочинів. Акцентовано, що сучасні методи розслідування цього виду злочинів значно змінили підхід до їх розкриття й підвищили ефективність роботи правоохоронних органів. В Україні технології й інноваційні методи допомагають слідчим органам більш оперативно й точно розкривати злочини, покращувати якість розслідувань та забезпечувати захист прав громадян України. Впровадження передових технологій сприяє оптимізації роботи національної поліції, підвищенню прозорості розслідувань і посиленню довіри населення до правоохоронних органів.

Ключові слова: злочин, сексуальне насильство, статева свобода, кримінальна відповідальність, протидія злочинам проти статевої свободи, методика, розслідування, слідчі дії, криміналістична характеристика, цифрова криміналістика.

The article deals with certain aspects of the methodology for investigating crimes against sexual freedom. The study outlines trends in protection against sexual violence and prospects for improving special investigative actions in this area. It is noted that the methodological component of crime investigation is part of the complex of methodological and criminalistic support, along with the theory, legal, organisational, scientific, technical, educational and methodological support. It is emphasised that evidence of crimes against sexual freedom has its peculiarities which complicate their security, namely: testimony of persons (complainant, alleged rapist, eyewitnesses, etc.) based on intimate information provided by them; material traces of violence (so-called 'mute witnesses') in the form of injuries on the body and genitals; traces of biological origin on clothing (blood, sperm, etc.). However, investigative practice shows that the victim herself, for ethical and hygienic reasons, often destroys such evidence. Therefore, rape cases should be investigated, so to speak, 'in hot pursuit'. One of the most significant changes in the practice of investigating crimes against sexual freedom is the active use of digital technologies. More investigative procedures and criminalistic analyses are done using high-tech devices and software. This includes digital forensics – analysis of computer data, e-mails, and files, which is especially important for investigating crimes against sexual freedom of minors; biometric technologies – fingerprint scanning and face identification; and DNA analysis. These methods have already been actively used to identify criminals, etc. It is concluded that the tactics of special investigative actions (examination of the crime scene, interrogation of the victim, interrogation of the suspect) should be improved. It is also expedient to create a separate electronic database for special registration of persons in respect of whom even 'insignificant information' has been received about attempts of online grooming of minors who are inclined to commit sexual offences. It is proved that modern methods of investigating this type of crime have significantly changed the approach to solving them and increased the effectiveness of law enforcement agencies. In Ukraine, technologies and innovative methods help investigative authorities solve crimes more quickly and accurately, improve the quality of investigations, and ensure the protection of the rights of Ukrainian citizens. The introduction of advanced technologies contributes to optimising the work of the National police, increasing the transparency of investigations and strengthening public trust in law enforcement agencies.

Key words: crime, sexual violence, sexual freedom, criminal liability, combating crimes against sexual freedom, methodology, investigation, investigative actions, criminalistic characterisation, digital forensics.

Постановка проблеми. Стамбульська конвенція характеризується кількома значущими засадами, серед яких – принцип найвищого рівня захисту постраждалих від гендерно обумовленого насильства (highest level of protection), який вона забезпечує [1]. Особлива суспільна небезпечність кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи полягає в тому, що такі діяння порушують конституційне право на свободу й особисту недоторканість особи. Відповідно до офіційних статистичних даних близько 700–900 зафіксованих випадків вчинення кримінальних правопорушень

проти статевої свободи та статевої недоторканості особи було вчинено протягом останніх п'яти років. Та це лише офіційно зареєстровані випадки, а є ще, на переконання вчених, багато таких, про які потерпілі особи не бажають розповідати, і це своєю чергою провокує високу латентність таких правопорушень [2, с. 20–21]. У цьому аспекті окремої уваги потребує питання захисту від сексуального насильства, адже саме воно є одним із найбільш інвазивних втручань, що порушує людську гідність, характеризується високим рівнем психосоціальної стигматизації й ризиками ретравматизації вцілілих, значною латент-

ністю, великим відсотком «втрати» справ на шляху від досудового слідства до кінцевого юридичного рішення у справі [3].

Однією з проблем захисту від сексуального насильства є організація протидії злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Зазначимо, що злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості кваліфіковані у VI розділі Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України): зґвалтування (ст. 152 КК України), сексуальне насильство (ст. 153 КК України), примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України), статеві зносини з особою, яка не досягла 16-річного віку (ст. 155 КК України), розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України) [4]. Розслідування будь-якого злочину пов'язане з низкою процесуальних проблем, і організаційних, і науково-теоретичних, серед яких важливою є саме протидія.

Протидія злочинам проти статевої свободи є однією з надактуальних проблем сучасного правового простору, оскільки становить загрозу правам людини. Важливим напрямом забезпечення протидії злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості, на переконання вчених, є розроблення дієвої криміналістичної методики їх розслідування. Вказана криміналістична методика має будуватися як комплексна, адже критерієм для її виокремлення є кримінально-правові та криміналістично значущі ознаки. Вони знаходять свій теоретичний зміст і практичне вираження у всіх структурних елементах вказаної криміналістичної методики – від криміналістичної характеристики до криміналістичної профілактики [5]. Проте серед процесуальних проблем у цій сфері є, безумовно, збереження доказової бази. З огляду на це, правоохоронним органам варто проявити максимум обережності в оціненні доказів та вжити всі можливі заходи, спрямовані на швидкий збір і збереження матеріальних слідів зґвалтування. Тим паче, що зміни до розд. IV Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості», зміни до Кримінального процесуального кодексу [6; 7; 8], ратифікація Верховною Радою України нових міжнародних договорів у вказаному напрямі безпосередньо вказують на необхідність удосконалення криміналістичної методики розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості.

Основні докази щодо злочинів проти статевої свободи мають свої особливості, що ускладнюють забезпечення їхньої безпеки, а саме: свідчення осіб (заявників, можливих гвалтівників, свідків-очевидців та ін.), що ґрунтуються на інформації інтимного характеру, яку вони повідомляють; матеріальні сліди насильства (так звані «німі свідки») у вигляді пошкоджень на тілі та статевих органах; сліди біологічного походження на одязі (кров, сперма тощо). Проте, як свідчить слідча практика, часто такі докази знищує сама потерпіла з етичних та гігієнічних міркувань. Тому справи про зґвалтування мають розслідуватись, так би мовити, «за гарячими слідами», а саме швидкий і ретельний огляд місця події, вилучення й огляд одягу зі слідами насильства, своєчасний огляд і призначення судово-медичної експертизи потерпілої та підозрюваного тощо.

Ступінь наукової розробки. Основні положення криміналістичної методики розслідування злочинів знайшли своє відображення в наукових працях багатьох вітчизняних учених-криміналістів, зокрема: В. Журавля, А. Іщенко, В. Коновалової, Г. Нікітіної-Дудікової, Д. Паляничко, М. Погорельського, Д. Сергєєвої, В. Тищенко, Л. Удалової, П. Цимбала, К. Чаплинського, С. Чернявського, Ю. Черноус, Є. Хижняка, В. Шевчука, В. Шепітька, Б. Щура й інших. Щодо особливостей розслідування злочинів саме проти статевої свободи та статевої недоторканості то спеціальних досліджень у цій сфері мало. Окремої

уваги заслуговують наукові праці у сфері кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи, оперативно-розшукової діяльності. Позаяк побудова криміналістичної методики розслідування злочинів проти статевої свободи має відповідати правовим засадам та будуватися на основі принципів захисту прав людини.

Мета статті. Метою статті є дослідження особливостей методики розслідування злочинів проти статевої свободи, окреслення удосконалення окремих слідчих дій у цій сфері.

Виклад матеріалу. Дослідники визначають статеву свободу як «право особи самостійно обирати собі партнера для статевих зносин та їх форму, а також не допускати будь-якого примусу від одного із партнерів. Якщо статева свобода – можливість самостійно розпоряджатися своїм інтимним життям без втручання інших, то статева недоторканість – це стан особи, який знаходиться під охороною закону, що забороняє будь-які дії сексуального характеру з особою, яка не є носієм статевої свободи» [9]. Статеві зносини, пов'язані з насильством або загрозою його застосування до потерпілої або інших осіб чи пов'язані з безпорадним станом потерпілої, становлять об'єктивну сторону зґвалтування. Суспільна небезпека зґвалтування полягає в порушенні статевої свободи, зокрема й статевої недоторканості будь-яких осіб, і неповнолітніх також, що негативно впливає на їхній моральний і фізичний розвиток.

Сучасні методи розслідування цього виду злочинів значно змінили підхід до їх розкриття й підвищили ефективність роботи правоохоронних органів. В Україні технології й інноваційні методи допомагають слідчим органам більш оперативно й точно розкривати злочини, покращувати якість розслідувань та забезпечувати захист прав громадян України. Впровадження передових технологій сприяє оптимізації роботи Національної поліції, підвищенню прозорості розслідувань і посиленню довіри населення до правоохоронних органів.

Розглянемо, які ж сучасні методи розслідувань допомагають працівникам правоохоронних органів у їхній повсякденній діяльності.

Наголосимо, що кримінальне провадження про зґвалтування є провадженням приватно-публічного обвинувачення [10], тобто для його відкриття потрібна заява потерпілої або її законного представника, проте, на відміну від кримінальних проваджень приватного обвинувачення, припинити провадження у цій справі за примиренням сторін практично неможливо. Як слушно зауважує О. Волобуєва, вказівка на ст. 469 Кримінального процесуального кодексу України у те, що угода про примирення у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, «може бути укладена лише за ініціативою потерпілого, його представника або законного представника», дещо позбавлена практичного сенсу, адже виникають сумніви в можливості суду встановити ініціатора угоди, якщо сторони не захочуть повідомляти про це або повідомлять неправдиву інформацію. Тому впевненості в існуванні реальної можливості застосування цього положення на практиці немає [10]. Отож розслідування кримінальної справи здійснюється правоохоронними органами в публічному порядку. Тому до моменту порушення кримінальної справи має бути проведена попередня перевірка, спрямована на отримання достовірних і достатніх даних про ознаки зґвалтування.

Розмова з потерпілою, рідними й близькими є однією з основних умов обґрунтованого відкриття кримінального провадження. Така розмова має бути проведена в атмосфері доброзичливості та взаємної довіри, проте із зазначенням наслідків неправдивої заяви про зґвалтування. Подання хибної заяви про зґвалтування обумовлене різними підставами (приховання факту добровільного вступу у статевий зв'язок, шантаж, отримання винагороди від певної особи, бажання вступити з нею у шлюб тощо).

Одним із чинників, що впливає на оцінку показань потерпілою є її психологічний портрет. Тобто враховують: її схильність до брехні, спосіб життя, коло знайомих, ставе життя, сімейний статус, вік, фізичний розвиток, психічні відхилення. Незважаючи на напрацьований перевірений механізм, дуже складно встановити помилковість поданої заяви.

Також однією із процесуальних проблем є власне сама обстановка скоєння злочину, наприклад, коли відсутні свідки-очевидці. За таких умов доказами факту здійснення згвалтування, крім основних доказів, можуть слугувати відомості про відсутність обвинуваченого в будинку, на роботі в певні періоди часу, поява в нього в ці ж дні характерних ушкоджень; наявність речей, які могли належати іншим жертвам тощо.

Взагалі методична компонента розслідування злочинів є частиною комплексу методико-криміналістичного забезпечення, разом із теорією, правовим, організаційним, науково-технічним і навчально-методичним забезпеченням. На думку В. Шевчука, методика розслідування певної категорії злочинів охоплює: 1) криміналістичні особливості порушення кримінальної справи та криміналістичні особливості перевірки повідомлень про злочин; 2) особливості початкового етапу розслідування злочинів; 3) тактику проведення окремих слідчих дій; 4) організаційні й тактичні особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів [11, с. 364].

У юридичній літературі здійснено чотирирівневу класифікацію криміналістичних методик. Це: 1) видові криміналістичні методики; 2) внутрішньовидові криміналістичні методики; 3) міжвидові (або групові, комплексні) криміналістичні методики; 4) позавидові криміналістичні методики [12, с. 574–575]. Окрім того, вчені акцентують, що кожна окрема методика як певна програма розслідування має будуватись з урахуванням методологічних засад: 1) предмет методики розслідування злочинів зумовлений особливостями криміналістичної характеристики; 2) зміст кожної методики визначають особливості пошуково-пізнавальних процесів, що мають свою специфіку на різних етапах розслідування, кожен з них характеризується кваліфікаційними, процесуальними, оперативно-розшуковими, організаційно-управлінськими, профілактичними завданнями; 3) в основі криміналістичної методики лежать алгоритми і програми проведення слідчих і процесуальних дій; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність оперативно-розшукових заходів та їхніх комплексів (тактичні операції), спрямованість і послідовність яких залежать від ситуацій розслідування [13, с. 374]. Водночас можна говорити про низку структурних елементів методико-криміналістичної діяльності. Так, у її процесі підлягають встановленню: 1) факт насильства, місце, час; 2) свідки; 3) дані про потерпілу особу; 4) дані про суб'єкта злочину (вчинено вперше, повторно, ступінь участі кожного, якщо йдеться про групу осіб); 5) наслідки; 6) матеріальний збиток; 7) супутні обставини.

Деякі слідчі дії можуть мати невідкладний характер (допит і медичний огляд). До подальших слідчих дій зараховують розшук, затримання, допит підозрюваного, медичний огляд, огляд одягу підозрюваного, обшук житлового приміщення підозрюваного [14]. Також визначається коло обставин, що підлягають доказуванню за об'єктом злочину (характеристика потерпілого, її спосіб життя, типові сліди злочину), за суб'єктом злочину (чи є аномалії психіки в суб'єкта, зарахування до одного з конкретних типів насильника), стосовно суб'єктивної сторони (обставини виникнення умислу, мотивація, наявність приводу) [14].

Багато в процесі розслідування залежить від уважності слідчого. Так, основним його завданням є виявлення слідів злочинів – фізичних (на тілі й одязі потерпілої та насильника, на місці вчинення злочину), інших слідів (опис потерпілої, відображення в пам'яті жертви і свідків).

Важче розслідувати злочин, якщо потерпіла не бачила злочинця або фізичних слідів майже не залишено. Під час огляду місця події слідчим важливо проявляти особливу скрупульозність при виявленні найменших деталей. Це стосується процедури проведення огляду, допиту свідків, потерпілої та винного. Дослідники стверджують, що слідчі часто випускають з уваги більшість фактів, які мають значення і для наявності винного умислу, і для правильної кваліфікації злочину [15]. Тобто трапляються випадки (про що свідчить судова практика), коли слідчі в протоколі не описали, що саме, наприклад, вживали фігуранти до вчинення протиправних дій. Необхідно фіксувати виявлені сліди помади, зламани меблі або хаотичне їх розташування, пасма волосся, крові, біологічних виділень, засоби злочину тощо.

Не варто відкидати ймовірність інсценування з метою обмови підсудного, коли все перераховане вище навмисно залишила і фальсифікувала сама потерпіла особа. У таких випадках необхідно провести слідчий експеримент, під час якого з'ясувати, чи міг статися насильницький статевий акт у таких умовах та обставинах, про які говорить потерпіла. Утім, проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода. Важливо проводити слідчий експеримент в умовах, максимально наближених до тих, у яких у минулому відбувалася досліджувана дія чи подія. Тому перш ніж проводити дослідницькі дії, треба відтворити (реконструювати) обстановку, у якій трапилася подія. Ступінь реконструкції залежить від характеру експерименту, обстановки, у якій він здійснюватиметься, від можливостей реконструювання. Недотримання цієї умови розцінюється як порушення вимог кримінального процесуального закону, що спричиняє втрату доказового значення одержаних даних [16]. Важливо також враховувати, що поведінка жертви могла бути спонукальним фактом для виникнення злочинного умислу.

На особливу увагу заслуговують проблеми розслідування статевих злочинів, вчинених неповнолітніми та щодо неповнолітньої. Зокрема, такі їхні аспекти: мотивацією є так звана «групова солідарність», злочинні дії супроводжуються станом алкогольного сп'яніння, проявом особливої жорстокості, паралельним вчиненням інших злочинів тощо. Саме тому в процесі розслідування цього виду злочину під час обстеження неповнолітньої особи оптимальним є, коли її опитує й оглядає лікар-педіатр як фахівець або при дорученні йому проведення судово-медичної експертизи, оскільки саме педіатри мають відповідні професійні навички спілкування з дітьми. Допомогу лікарю для забезпечення контакту може надати дитячий психолог. Отримані відомості відображаються в медичних документах (якщо обстеження проводили фахівці), надаються слідчому, можуть бути використані для проведення судово-медичної експертизи [17, с. 29–30]. Безсумнівно, під час проведення низки слідчих дій (допит потерпілих) важливо проявляти тактовність.

Існує низка інших проблем, з якими можуть зіткнутися правоохоронні органи в процесі розслідування злочинів проти статевої свободи. Наприклад, створення слідчо-оперативної групи задля підвищення ефективності розкриття й розслідування статевих злочинів. До складу такої групи має входити слідчий, оперативний співробітник, співробітник поліції, психолог, лікар, інші фахівці. Утім, можливі ситуації, коли членам цієї групи заздалегідь не надано відповідної інформації щодо особливостей вчинення злочину. Трапляються ситуації, коли співробітники групи не володіють достатніми знаннями методики проведення первинних слідчих дій, оперативно-розшукових заходів. Скажімо, під час перевірки повідомлення про вчинення статевого акту неповнолітньою особою огляд і вилучення

одягу потерпілої має проводитися вчасно, без затримок. Адже початковий етап розслідування надзвичайно важливий, на нього припадає 80 % одержуваної інформації й необхідних доказів, що забезпечує успішне розслідування злочинів проти статевої свободи. Також важливим є спільне планування слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, проведення спільних нарад. Найчастіше вони проводяться, якщо або особа, яка вчинила злочин, або місце її знаходження невідомі, а також щодо найбільш тяжких злочинів (серійні зґвалтування, зґвалтування з убивством). У цьому аспекті важливим є формування й затвердження єдиного реєстру осіб, які страждають на педофілію та інші розлади сексуального характеру.

До слова, в Україні 2021 року запустили й почали наповнювати так званий реєстр педофілів. Поки що реєстр працює в тестовому режимі. Станом на сьогодні у цьому реєстрі вже є дані про 171 особу, яка була притягнута до відповідальності й відбуває покарання за сексуальні злочини проти неповнолітніх. Міністерство юстиції разом з органами прокуратури і суду наповнює реєстр, вивчаючи особові справи засуджених за аналогічні злочини, щоб навіть після відбуття покарання інформація про них зберігалася у цій базі даних. Як зазначила заступниця міністра юстиції Олена Висоцька, Україна на шляху цифровізації своїх процесів, і ось запровадження такого реєстру – це один з елементів цифровізації [18].

За статистикою Міністерства внутрішніх справ України, за останні роки практично кожен третій злочин у статевої сфері скоєно з використанням інформаційних технологій, соціальних мереж і месенджерів [18]. Це дає інформацію для розробки криміналістики (техніки, тактики й методики розслідування), задля розкриття й розслідування статевого злочину, встановлення особи, яка його скоїла. Особливого доказового значення для розкриття й розслідування злочинів розглянутої категорії, вчинених способами, пов'язаними з використанням інформаційних технологій, набувають так звані цифрові сліди.

Безперечно, серед найбільш значущих змін у практиці розслідування злочинів проти статевої свободи є активне впровадження цифрових технологій. Програми для обліку злочинів, автоматизація процесу реєстрації звернень громадян України та цифровізація всієї бази даних з розслідування дозволяють значно скоротити час на збір інформації й покращити взаємодію між різними підрозділами поліції. Однією з важливих інновацій є створення єдиної автоматизованої системи для управління справами та розслідуваннями, яка забезпечує слідчим швидкий доступ до даних про всі скоєні злочини. Це значно прискорює пошук інформації та сприяє кращому плануванню розслідувань.

Станом на сьогодні штучний інтелект (далі – ШІ) є одним із найперспективніших напрямів у галузі технологій, який активно впроваджується в роботу правоохоронних органів у всьому світі, зокрема і в Україні. Використання ШІ в розслідуванні злочинів проти статевої свободи допомагає значно прискорити процес виявлення злочинців, підвищити точність розслідувань тощо [19]. Дедалі більше слідчих процедур і криміналістичних аналізів здійснюється з використанням високотехнологічних пристроїв і програмного забезпечення. Це охоплює: цифрову криміналістику – аналіз комп'ютерних даних, електронного листування, файлів, що особливо важливо для розслідування злочинів проти статевої свободи неповнолітніх; біометричні технології – сканування відбитків пальців, розпізнавання осіб; аналіз ДНК. Ці методи вже активно використовуються для ідентифікації злочинців тощо.

Технології ШІ дозволяють значно скоротити час на пошуки доказів, підвищують точність аналізу даних та виявлення підозрюваних. Основні напрями використання ШІ в розслідуваннях злочинів проти статевої свободи: 1) прогнозування злочинності (ШІ аналізує дані про попередні злочини й виявляє закономірності, допомагаючи передбачити місця й час вчинення можливих злочинів). Це дає змогу поліцейським ефективніше планувати свою роботу, а також запобігти злочинам до їх скоєння. Програмні рішення можуть оцінювати такі параметри, як географічне положення, час доби, тип злочину та інші чинники, щоб запропонувати найімовірніші сценарії; 2) аналіз відео та фотоматеріалів (використання ШІ в аналізі відеозаписів із камер спостереження допомагає швидко ідентифікувати злочинця, а також виявити закономірності в поведінці людей у громадських місцях). Це включає системи розпізнавання осіб, які здатні відстежувати рухи людей і знаходити збіги з базами даних злочинців і підозрюваних; 3) аналіз цифрових слідів: при розслідуванні статевого злочину проти неповнолітніх, пов'язаних із цифровими технологіями, ШІ допомагає в аналізі великих обсягів даних, таких як електронні листи, повідомлення, телефонні дзвінки й інші онлайн-активності дитини з дорослим, наприклад, у соціальних мережах.

Отож, застосування новітньої методики в процесі розкриття й розслідування злочинів проти статевої свободи дасть змогу спрогнозувати й попередити такі злочини. Зокрема, дасть змогу вдосконалювати тактику окремих слідчих дій (огляд місця злочину, допит потерпілої, допит підозрюваного). При цьому, важливо використовувати сучасний рівень цифрових технологій в Україні для створення єдиного реєстру осіб, які страждають на педофілію та інші розлади сексуального характеру; використовувати інші можливості цифрових технологій. Доцільно створити окрему електронну базу даних (або об'єднану з попередньою) для постановки на спеціальний облік осіб, стосовно яких надійшла навіть «незначна інформація» про спроби онлайн-грумінгу щодо неповнолітніх, яких схилиють до сексуальних злочинів.

Висновки. Останніми роками в роботі правоохоронних органів України відбулися значні зміни, пов'язані із впровадженням нових технологій та методів, які значно підвищують ефективність розслідування злочинів проти статевої свободи. Ці зміни стосуються і технічних засобів, і підходів в організації роботи, що дозволяє швидко реагувати на злочини, покращувати якість розслідувань та забезпечувати високий рівень правопорядку в державі. При розслідуванні злочинів проти статевої свободи важлива взаємодія правоохоронних органів та інших фахівців. Необхідна попередня робота з організації взаємодії й ухвалення узгоджених управлінських рішень щодо здійснення оперативно-розшукових заходів та розслідування таких злочинів. У зв'язку з високим відсотком рецидивів злочинів проти статевої свободи важливо посилити виховну роботу в межах постпенітенціарного контролю за особами, які відбували вже покарання за аналогічні злочини. Важливою є організація подальшого профілактичного контролю за цими особами з боку органів внутрішніх справ. Також необхідна модернізація навчальних процесів, яка передбачає практичне освоєння студентами юридичних спеціальностей нових програм і технологій, таких як використання ШІ для аналізу даних та проведення судових експертиз із використанням цифрових методів. Такі заходи сприятимуть досягненню ефективності в розслідуванні та попередженні злочинів проти статевої свободи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 23.01.2025).

2. Даниленко Д. О. Кримінально-правова характеристика насильства в кримінальних правопорушеннях проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Харків, 2024. С. 20–21. URL: https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/aspirantura/zakhysty/Danylenko/Danylenko_diss.pdf (дата звернення: 23.01.2025).
3. Сексуальне насильство, Стамбульська конвенція і реформи: сміливість продовжувати. *ЮРФЕМ*. 2022. 8 верес. URL: <https://jurfem.com.ua/sexualne-nasyistvo-stambulska-konventsija-i-reformy/> (дата звернення: 23.01.2025).
4. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.01.2025).
5. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Праксеологічні основи криміналістичної методики розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2021. № 51. С. 146–149. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc51/31.pdf> (дата звернення: 23.01.2025).
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#n63> (дата звернення: 23.01.2025).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n283> (дата звернення: 23.01.2025).
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи, та посилення відповідальності за злочини, вчинені проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи : Закон України від 19.12.2019 № 409-IX. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/409-20#n7> (дата звернення: 23.01.2025).
9. Філь І. О. Проблемні аспекти злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 6. С. 300–304. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2019/6/54.pdf> (дата звернення: 23.01.2025).
10. Волобуєва О. О. Зґвалтування: кримінальне провадження приватного чи публічного обвинувачення? *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Сер. : Право*. 2023. Вип. 77, ч. 2. С. 144–148. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/284129/278268> (дата звернення: 23.01.2025).
11. Шевчук В. М. Сучасні наукові концепції формування типової структури окремої криміналістичної методики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 359–365. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/87.pdf (дата звернення: 23.01.2025).
12. Криміналістика : підручник / [В. В. Пяковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пяковського. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Право, 2020. 752 с.
13. Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування : монографія. Київ : Хай-Тек-Прес, 2010. 624 с.
14. Шульженко А. В. Проблеми доказування під час розслідування зґвалтувань в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 черв. 2022 р.). Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 438–440.
15. Хижняк Є. С. Особливості розслідування статевих злочинів щодо малолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2013. 219 с.
16. Порядок проведення слідчого експерименту. *WikiLegalAid*. URL: https://wiki.legallaid.gov.ua/index.php/Порядок_проведення_слідчого_експерименту (дата звернення: 23.01.2025).
17. Основи судової медицини : навч.-метод. посіб. / Л. Л. Голубович, В. О. Ольховський, О. І. Герасименко та ін. Харків : ФОП Бровін О. В., 2021. 535 с.
18. В Україні запустили у тестовому режимі «реєстр педофілів». *Укрінформ*. 2021. 26 жовт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3339258-v-ukraini-zapustili-u-testovomu-rezimi-reestr-pedofiliv.html> (дата звернення: 23.01.2025).
19. Белова М. В., Белов Д. М. Імплементация штучного интеллекта в досудовое расследование криминальных дел: международный опыт. *Аналитично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 448–453. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/80.pdf> (дата звернення: 23.01.2025).